

**UCHWAŁA NR LII/491/2022
RADY MIEJSKIEJ W OGRODZIĘNCU**

z dnia 29 grudnia 2022 r.

w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Podzamcze na lata 2022-2030

Na podstawie art. 6 oraz art. 18 ust. 2 pkt.6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559 z późn. zm.) Rada Miejska w Ogrodzieńcu, uchwala co następuje:

§ 1. Zatwierdzić uchwalony przez Zebranie Wiejskie w Sołectwie Podzamcze Plan Odnowy Miejscowości Podzamcze na lata 2022-2030 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Ogrodzieniec.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady
Miejskiej w Ogrodzieńcu

Małgorzata Janoska

Załącznik do uchwały Nr LII/491/2022
Rady Miejskiej w Ogrodzieńcu
z dnia 29 grudnia 2022 r.

Województwo Śląskie

Powiat Zawierciański

Gmina Ogrodzieńce

PLAN ODNOWY MIEJSCOWOŚCI PODZAMCZE na lata 2022-2030

Podzamcze, grudzień 2022

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Charakterystyka miejscowości	4
3. Inwentaryzacja zasobów służących odnowie miejscowości	10
4. Ocena mocnych i słabych stron miejscowości Podzamcze	25
5. Opis planowanych działań inwestycyjnych i przedsięwzięć aktywizujących społeczność lokalną w okresie co najmniej 8 lat	27
6. Opis i charakterystyka obszarów o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców	36
7. Mapa miejscowości	37

1. Wstęp

Rozwój i odnowa obszarów wiejskich jest kluczowym wyzwaniem, jakie stoi przed Polską. Głównym celem jest wzmocnienie działań służących zmniejszaniu istniejących dysproporcji i różnic w poziomie rozwoju obszarów wiejskich w stosunku do terenów miejskich.

Plan Odnowy Miejscowości, jest dokumentem planowania rozwoju na najniższym szczeblu, czyli na poziomie sołectwa. Służy on pobudzaniu mieszkańców danej miejscowości do wspólnego działania na rzecz rozwoju swojej małej ojczyzny.

Plan Odnowy Miejscowości to jeden z najważniejszych elementów odnowy wsi, jej rozwoju oraz poprawy warunków pracy i życia mieszkańców. Odnowa wsi przesuwa odpowiedzialność za przyszłość społeczności lokalnej na nią samą. Zachęca do inicjatywy i aktywności oraz sprawia, że to właśnie lokalna społeczność staje się motorem napędowym przemian w swoim środowisku. Proces odnowy wsi nie jest możliwy bez planowania.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich narzuca obowiązek posiadania planu odnowy miejscowości, który został przyjęty przez Zebranie Wiejskie danej miejscowości oraz zatwierdzony przez radę gminy.

„Plan Odnowy Miejscowości Podzamcze na lata 2022-2030” jest dokumentem o charakterze planowania strategicznego i określa cele oraz kierunki działania wraz z określeniem zadań inwestycyjnych i przedsięwzięć aktywizujących społeczność lokalną planowanych na lata 2022-2030. Dokument „**Plan Odnowy Miejscowości Podzamcze**” ma służyć pełnemu wykorzystaniu istniejącego potencjału i szans rozwojowych, w tym dostępu do środków unijnych i funduszy rządowych.

Plan Odnowy Miejscowości jest dokumentem otwartym, a zapisane w nim zadania będą aktualizowane stosownie do zmieniających się uwarunkowań wewnętrznych jak i zewnętrznych oraz pojawiających się nowych możliwości. Uwzględniane będą również nowe potrzeby zgłaszane przez mieszkańców, władze samorządowe gminy, organizacje pozarządowe i nieformalne grupy mieszkańców, sektor publiczny i prywatny. Plan Odnowy Dokument zawiera niezbędne składowe: charakterystyka miejscowości, inwentaryzacja zasobów służących odnowie miejscowości, ocena mocnych i słabych stron miejscowości, wykaz planowanych zadań.

2. Charakterystyka miejscowości

Dane ogólne

Podzamcze jest miejscowością położoną w centralnej części Jury Krakowsko-Częstochowskiej na obszarze Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd przy drodze wojewódzkiej DW 790 relacji Pilica – Dąbrowa Górnicza. Administracyjnie należy do gminy Ogrodzieniec w powiecie zawierciańskim, woj. śląskim. W Podzamczu usytuowane jest najwyższe wzniesienie Jury – Góra Janowskiego (zwana Zamkową) – 515,5 (504) m n.p.m., w pobliżu której znajdują się ruiny średniowiecznego zamku – jedne z najokazalszych w Polsce. Teren Podzamcza jest pofałdowany i zróżnicowany krajobrazowo – na jego terenie występują liczne zespoły skał wapiennych oraz ostańce skalne zarówno na terenach leśnych jak i na otwartej przestrzeni. Sołectwo to jest największym w gminie. Powierzchnię 1187,09 ha (plus 37,77 ha lasów państwowych) zamieszkuje 956 mieszkańców (stan na dzień 07.06.2022 r.) co stanowi 9,33% populacji gminy. Gęstość zaludnienia 83,19 osób/km², przy średniej gęstości w gminie 111 osób/km².

W odniesieniu do gminy Ogrodzieniec liczba ludności i powierzchnia miejscowości Podzamcze przedstawione są w tab. 1 i tab. 2.

Miejscowość	Powierzchnia w ha	
Ogrodzieniec	2859	
Podzamcze	1187,09 plus 37,77 lasów państwowych	
Giebło	łącznie G i GK 715,95 plus 84 lasów państwowych	
Giebło Kolonia		
Gulzów	217,96 plus 116,67 lasów państwowych	
Kiełkowice	561,55	
Mokrus	453,22	
Ryczów	łącznie R i RK 1462,82	
Ryczów Kolonia		
Żelazko - Śrubarnia	Ż – 182,27	łącznie 301,14 plus 69 lasów państwowych
	Ś – 118,87	
Fugasówka -	470,99	

Markowizna	
Ogółem	8229,72 plus 307,44 lasów państwowych (ogółem 8229,72 + 307,44 = 8537,16)

Tab. 1. Źródło: UMiG Ogrodzieniec

Na dzień 31.10.2022 r. Podzamcze zamieszkuje 980 osób. Dokładną strukturę demograficzną w gminie Ogrodzieniec, przedstawia poniższa tab. 2

Miejscowość	Liczba ludności (stan na dzień 31.10.2022)	Wiek 0-8	Wie k 9-16	Wiek 17- 25	Wiek 26- 37	Wiek 38- 47	Wiek 48- 58	Wiek 59- 69	Wiek 70+	Liczba Mężczyzn	Liczba Kobiet
Mokrus	287	15	25	24	41	49	39	54	40	138	149
Giebło	437	31	30	42	58	74	71	63	68	207	230
Ogrodzieniec	4088	261	289	341	600	684	606	679	628	1934	2154
Żelazko	144	11	13	18	10	36	11	26	19	69	75
Kiełkowice	450	35	33	39	58	75	64	74	72	206	244
Podzamcze	960	71	84	74	152	150	140	143	146	466	452
Ryczów	832	67	70	62	144	122	118	139	110	409	423
Śrubarnia	70	5	7	6	13	13	8	10	8	40	30
Fugasówka	681	42	51	59	84	117	112	109	107	330	351
Markowizna	111	7	5	4	17	19	22	17	20	58	53
Giebło Kolonia	220	16	21	14	23	49	22	34	41	108	112
Ryczów Kolonia	321	17	27	34	40	53	50	55	45	157	164
Gulzów	277	21	26	20	45	41	41	44	39	138	139

Tab. 2. Źródło: UMiG Ogrodzieniec

Ogólna liczba mieszkańców w Gminie Ogrodzieniec (stan na dzień 31.10.2022 r.) wynosiła 8878 osób.

Historia miejscowości ¹

Historia Podzamcza jest ściśle związana z historią zamku, Bonerów właścicieli Ogrodzieńca. Nazwa miejscowości pochodzi od określanych zwyczajowo terenów wokół zamku, które zamieszkiwali poddani i służba zamkowa. Pierwsza wzmianka o Ogrodzieńcu jako o miejscowości pochodzi z roku 1337 kiedy wymienia się parafię Ogrodzieniec jako część dekanatu lełowskiego. Również Jan Długosz wymienia nazwę miejscowości w swoich Kronikach w 1385r. Zamek Ogrodzieniec w miejscowości Podzamcze został wzniesiony prawdopodobnie za panowania Kazimierza Wielkiego. Pierwszymi właścicielami zamku byli przedstawiciele rodu rycerskiego Włódków Sulimczyków. Baltazar Włodek Ogrodzieński lub Ogrodzieniecki – sławny wojownik pojmany w niewolę w 1454 r. pod Chojnicami przez Krzyżaków. W 1470 r. zamek oraz przyległe dobra ziemskie kupili od Sulimów majętni mieszczaństwo krakowscy, Ibram i Piotr Salomonowie (Salomonowiczowie). Następnie od Salomonowiczów dobra Ogrodzienieckie przeszły na własność Jana Feliksa Rzeszowskiego proboszcza przemyskiego i kanonika krakowskiego z Przybyszówki. Właścicielami zamku byli w owym czasie również bracia Jana, Andrzej i Stanisław Rzeszowscy. Kolejnymi właścicielami zostali Pileccy, następnie Chełmińscy. W 1523 r. Zamek Ogrodzieniecki kupił Jan Boner, burgrabia, żupnik krakowski. Bonerowie była to rodzina mieszczańska wywodząca się z Alzacji, która odegrała ważną rolę na dworze Jagiellonów. Jan Boner należał do najbliższych doradców króla Zygmunta Starego. Po śmierci Jana Bonera zamek objął jego bratanek Seweryn Boner i w latach 1530-1545 zbudował renesansowy zamek na miejscu dawnej warowni średniowiecznej. Za jego panowania Zamek Ogrodzieniecki zawdzięcza zasłużoną sławę Małego Wawelu. Musiał on z pewnością wyglądać wspaniale, jeżeli weźmiemy pod uwagę fakt, że Seweryn Boner z rozkazu królewskiego zajął się w tym samym okresie wielką przebudową zamku wawelskiego, w czasie której, z zachowaniem gotyckich fragmentów powstała najwspanialsza renesansowa budowla. Udział w przebudowie brali najznakomitsi artyści i architekci sprowadzeni z Włoch. Przypuszcza się, iż Seweryn Boner korzystając z okazji pobytu tych artystów zlecił im również ozdobienie zamku w Ogrodzieńcu. W 1562 r.

---

¹ Źródło: www.ogrodzieniec.pl

zamek przeszedł w posiadanie Jana Firleja, marszałka wielkiego koronnego, jako męża Zofii, córki Seweryna Bonera. W 1587 r. zamek został zdobyty przez wojska arcyksięcia Maksymiliana, pretendenta do tronu polskiego, a w 1655 r. został częściowo spalony przez wojska szwedzkie. Kolejnym właścicielem zamku został w 1669 r. Stanisław Warszycki, kasztelan krakowski. Zamek ogrodzieniecki za jego panowania został częściowo odbudowany po zniszczeniach dokonanych przez Szwedów. Około 1695 r. zamek przeszedł w ręce Męcińskich. Następnie w 1702 r. znacznie ucierpiał w czasie pożaru wznieconego przez wojska szwedzkie Karola XII. Zamek około 1784 r. od rodziny Męcińskich odkupił Tomasz Jakliński, lecz nie dbając o jego stan techniczny, doprowadził do całkowitej ruiny. Kolejnym właścicielem Ogrodzienia był Ludwik Kozłowski. W owym czasie nie istniało pojęcie „zabytek”, zatem mury zamkowe wraz z wyposażeniem rozprzedawano jako budulec dla okolicznych zabudowań. Ostatnim właścicielem warowni została pochodząca z Podzamcza rodzina Wołczyńskich. Po wojnie obiekt znacjonalizowano, a w latach 1949-1973 przeprowadzono kompleksowe zabiegi, zmierzające do zabezpieczenia jego murów w formie trwałej ruiny. Prace konserwatorskie, zmierzające do zachowania zamczyska w formie trwałej ruiny i udostępnienia go dla zwiedzających, rozpoczęto w 1949 r., a ukończono w 1973 roku. Obecnie zamek wraz z przylegającymi do niego nieruchomościami na mocy Decyzji komunalizacyjnej jest własnością Gminy Ogrodzieniec.

Podczas II Wojny Światowej przez Podzamcze przebiegała granica pomiędzy III Rzeszą i Generalną Gubernią. W latach 1943-1944 zaplanowano i wybudowano zespół umocnień mających obronnych mających powstrzymać od wschodu natarcie Armii Czerwonej. Budowa umocnień i punktów oporu nie została dokończona z powodu szybkiego tempa ofensywy wojsk radzieckich, jednak do dziś w wielu miejscach znajdują się głębokie wykopy oraz pozostałości po betonowych umocnieniach pomiędzy wzniesieniem Suchy Połec a Górą Janowskiego. Jedynymi ukończonymi ciężkimi schronami w tym punkcie oporu są Regelbau 701 (służący teraz jako częściowy fundament - pomieszczenie pod budynkiem na terenie prywatnej posesji) oraz Regelbau 668 w pobliżu wzniesienia „Suchy Połec”.

Zagospodarowanie przestrzenne miejscowości

Podzamcze położone jest na skrzyżowaniu dwóch dawnych traktów handlowych i komunikacyjnych biegnących z Wolbromia do Częstochowy przez Ryczów – Kromotów –

Włodowice - Żarki oraz z Żarnowca do Będzina przez Pilicę – Ogrodzieniec - Strzemieszyce. Obecnie jest to skrzyżowanie drogi powiatowej 1737 S Podzamcze – ul. Krakowska (droga dochodząca do drogi powiatowej Ogrodzieniec - Ryczów 1722 S) oraz drogi wojewódzkiej DW790 relacji Dąbrowa Górnicza - Pilica. Zabudowa miejscowości ukształtowała się w oparciu o te drogi, które obecnie noszą nazwy ulic Krakowskiej i Wojska Polskiego. Na terenie miejscowości występuje wyłącznie budownictwo niskie jednorodzinne. Do nielicznych należą budynki usługowe o powierzchni przekraczającej 200 m². Nieruchomości cechują się bardzo dużym rozdrobnieniem i zróżnicowaniem wielkości od kilku arów do działek o kilkudziesięciu arów powierzchni. Rozdrobnienie jest wynikiem wielokrotnego przez pokolenia podziałów małoobszarowych gospodarstw rolnych charakterystycznych dla dawnego zaboru rosyjskiego. Układ osadniczy i lokalizacja budynków mieszkalnych na przestrzeni wieków układały się pierścieniowo wokół głównych dróg komunikacyjnych tworząc charakterystyczne przestrzenne ukształtowanie miejscowości w postaci licznych wąskich uliczek mających początek i koniec przy tej samej ulicy. Tak jest w przypadku ulic: Bonerów, Firleja, Szkolna położonych w pobliżu ul. Krakowskiej oraz Zamkowa, Birowska położonych wzdłuż ul. Wojska Polskiego. Uzupełnieniem zabudowy są budynki zlokalizowane przy ulicach prostopadłych do ul. Wojska Polskiego, będącej główną ulicą biegnącą przez miejscowość, takie jak Piaskowa, Skałkowa, Krótka, Zwycięstwa i Partyzantów. Nieruchomości te zostały ukształtowane prawdopodobnie jako skutek kolejnych podziałów większych gospodarstw podczas przekazywania następnym spadkobiercom.

Teren miejscowości cechuje duża względna zmienność wysokości i zróżnicowany krajobraz. Najwyższe tereny położone są ok. 500 m n.p.m., najniższe na poziomie 430 m n.p.m. Wokół zamku oraz w pobliżu Góry Birów znajdują się jedne z najatrakcyjniejszych kompleksów wspinaczkowych.

Wśród zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej występują miejsca o publicznym charakterze. Należą do nich: Plac Jurajski, położony w centrum miejscowości, przy którym znajduje się strażnica OSP, restauracje oraz centrum handlu, ul. Zamkowa prowadząca do zamku oraz ul. Szkolna, przy której zlokalizowana jest szkoła. Dla Podzamcza obowiązuje uchwalony przez Radę Miejską miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego uchwalony

w dniu 28.11.2005 r. Uchwałą XXXIX/338/2005. W miejscowym planie wprowadzone są strefy ochrony konserwatorskiej „A” i „B”, ochrony krajobrazu „K” oraz ekspozycji „E”. Teren ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” obejmuje obszary o najwyższych wartościach kulturowych. W obrębie strefy „A” obowiązuje priorytet - nadrzędność ochrony konserwatorskiej nad innymi zagadnieniami występującymi w tym obszarze. W obrębie strefy eliminuje się działalność budowlaną poza pracami o charakterze konserwatorskim lub robotami prowadzonymi pod ścisłym nadzorem konserwatorskim. W terenach objętych strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej możliwa jest działalność inwestycyjna wyłącznie zgodnie ze szczegółowymi wytycznymi konserwatorskimi i pod nadzorem służb ochrony zabytków oraz po jej uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” obejmuje w miejscowości Podzamcze ruiny Zamku Bonerów – całość założenia w tym wzgórze zamkowe z najbliższym otoczeniem – Nr rejestru 771/67 oraz kaplicę renesansową przy ulicy Zamkowej – w granicach ogrodu – Nr rejestru 773/67. Tereny „B” obejmują tereny bezpośrednio przylegające do strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” oraz skupiska istniejącej zabudowy posiadającej cechy budownictwa zabytkowego wraz z ich tradycyjnym regionalnym charakterem oraz poszczególne obiekty zabytkowe nie wpisane do rejestru zabytków, ale oczekujące na ten zapis. W obszarze strefy nakazuje się chronić i zachować historyczną dyspozycję przestrzenną wraz z siecią drożną i istniejącą zielenią wysoką wzdłuż dróg i cieków wodnych. Strefa częściowej ochrony konserwatorskiej „B” obejmuje we wsi Podzamcze: obszar zabytkowego układu z historycznym placem (Pl. Jurajski) wraz z zabudową, a także zabudowę skupioną przy historycznych drogach: Ogrodzieniec – Pilica i Ryczów – Bzów), obszar przy drodze do Pilicy (ul. Wojska Polskiego) ze Skałką – Kaplicą w otoczeniu starodrzewia (Kapliczka M.B. Skałkowej) oraz bunkry – zespół niemieckich fortyfikacji polowych – Suchy Połęcz. Ustala się konieczność wyeksponowania kapliczki Matki Boskiej „Skałkowej” położonej w strefie „B1” obejmują strefę przyległą do strefy „A” oraz teren Sanktuarium Matki Bożej Skałkowej Tereny „K” ochrony krajobrazu obejmują otoczenie zamku na których występuje zakaz realizacji obiektów i zieleni mogących przestłonić panoramę zamku. Główne ustalenia planu regulujące przeznaczenie terenów na cele budowlane w strefie ochrony konserwatorskiej wprowadzają zakaz budowy budynków powyżej 8m (licząc od poziomu terenu przy głównym wejściu do budynku do najwyższej położonej kalenicy dachu), kąt nachylenia połaci dachowych 35⁰ - 45⁰.

3. Inwentaryzacja zasobów służących odnowie miejscowości

Zasoby przyrodnicze

Od strony południowo-wschodniej oraz od północy Podzamcze otaczają lasy mieszane, o szczególnym nasileniu lasów iglastych. Większość lasów należy do osób prywatnych oraz do gminy Ogrodzieniec. Lasy nadzorowane są przez Nadleśnictwo Siewierz. Prawie cały teren miejscowości leży w granicach Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd, który zajmuje na terenie gminy Ogrodzieniec obszar o powierzchni 3 809 ha, co stanowi jego 44,6 % całej jej powierzchni. Na terenie Parku Krajobrazowego ponadto położone są: Ryczów, Ryczów Kolonia, Żelazko, Śrubarnia, częściowo także Kiełkowice i Giebło Kolonia. Niewielki fragment Parku Krajobrazowego obejmuje także południowy i wschodni skraj Ogrodzieńca. Jego południowa i zachodnią część położona jest w otulinie Parku. Około 3,122 ha (36,5 % gminy Ogrodzieniec) zajmuje otulina Zespołu Jurajskich Parków Krajobrazowych, ma ona status Obszaru Chronionego Krajobrazu.

Dziedzictwo kulturowe miejscowości

Zamek Bonerów

Zespół zamku Bonerów składał się z zamku górnego i położonego niżej przedzamcza o powierzchni ok. 3 ha. Zamek otoczony był dwoma wałami obronnymi, tworzącymi warowne obwody, których pozostałości można obecnie zobaczyć. Na narożnikach obwodu, bliższych od twierdzy środkowej, zachowały się bastiony służące obserwacji i obsługi wartowniczo-wałowej. Strażnice te wznoszone były nie tylko w celach obserwacyjnych ale także służyły do rozpalania na nich ognisk sygnalizacyjnych, przestrzegających przed niebezpieczeństwem. Wjazd na przedzamcze prowadził od północnego zachodu przez budynek bramy, przed którym znajdowała się niewielka fosa. Zamek górny został wybudowany na planie nieregularnym wykorzystując wielkie skały na różnych poziomach. Wjazd na dziedziniec prowadził przez bramę w części południowo-zachodniej, osadzonej w szczelinie między dwoma skałami. Zapewne istniała tutaj brama, której miejsce zajęła w XVI wieku wieża bramna. Sześciokondygnacyjna wieża bramna została zbudowana na planie kwadratu, ale najwyższa kondygnacja była cylindryczna.

W wewnętrznej części baszty znajduje się półkolisty renesansowy portal zbudowany ze sklepionych cisów. Nad nim znajduje się wnęka po skradzionej w czasie I Wojny Światowej tablicy, której treść napisana połączanymi literami po przetłumaczeniu brzmiała: Seweryn Bonar z Balic w Ogrodzieńcu Ojcowie, Kamieńcu. Żupnik burgrabia i pełnomocnik, wielkorządca krakowski, bielski, czchowski, rabsztyński starosta z fundamentów wznosił. Obok miejsca gdzie była tablica znajdują się herby, z których lewy można jeszcze odczytać. Jest to podwójna lilijka andegaweńska, a nad tarczami widać głowy lwów. Wewnątrz znajduje się dziedziniec czworoboczny z którego schody prowadziły na pierwsze piętro. Dziedziniec otoczony był krużgankami, które prowadziły do oddzielnych komnat również na pierwsze piętro. Od strony wschodniej widać stary gotycki portal ceglany. W południowo wschodniej części dziedzińca znajduje się najstarsza gotycka część zamku z trzema basztami, a w niej występujące ciemne pomieszczenia z gotyckim portalem i sklepieniami. Zachodnie skrzydło dwupiętrowej budowy, łączącej część mieszkalną zamku tak zwaną część rycerską, posiadało ogrom komnat mieszkalnych i kaplicę przylegającą do ściany południowej. Część północno-zachodnia zamku oddzielona jest od części środkowej dziedzińcem głównym. Między częścią południową stanowiącą drugie skrzydło zamku, a częścią środkową znajduje się dziedziniec mały. W latach 1532-1547, w czasie wielkiej rozbudowy prowadzonej przez Seweryna Bonera, wzniesiono skrzydło północne, przy którym wykuto w skale studnię. Powiększeniu uległo również skrzydło południowe wzmocnione dwiema wyniosłymi wieżami. W dalszych latach wymurowano czwarte skrzydło mieszkalne, zamykające dziedziniec wielki od strony zachodniej i całość umocniono od południa przez postawienie wielkiego pawilonu na planie prostokąta (tzw. Kurza Stopa). Kurza Stopa jest elementem, który powstał na początku XVII wieku w celu wzmocnienia obronności zamku. Obronę zamku stanowił również mur, otaczający przedzamcze, dalej mury otaczające dziedziniec, czyli majdan zachodni wraz z basteją i najmłodszy mur kurtynowy. Dziedziniec obiegały dekorowane krużganki, dobudowano też drewniane ganki oraz loggie. Baszty zwieńczono blankami, które częściowo przetrwały do czasów współczesnych. Zamek Ogrodzieniecki charakteryzował się pięcioma okrągłymi wieżami. Pierwsza z nich to wieża wschodnia z czołem strąconym w 1914 roku przez ostrzał artyleryjski. Druga baszta to gotycka bojnica, na której zachowały się częściowo zwieńczenia blanków. Trzecia, to renesansowa baszta zachodnia, bardzo charakterystyczna cylindryczna wieża zwieńczona ślepymi machikułami, nazywana w XVII wieku basztą Kredencerską. Czwarta wieża znajduje

się w bastionie. W czasie konserwacji wybudowano w niej kręcone schody. Piątej baszty niestety nie ma, ale istnieją dowody na to, że baszta ta istniała. Píše o niej Michał Poleski w książce Pt. „Zamek Ogrodzieniecki na tle najbliższej okolicy, jego przeszłość i dzień dzisiejszy”: od strony północnej dochowało się podmurowanie kwadratowe, na którego rogu wschodnim dokładnie rysują się ślady zrujnowanej baszty. Na istniejącej jeszcze przed I wojną światową akwareli malarza Gumińskiego, widać zarys wszystkich baszt.

Ruiny Zamku Ogrodzieniec w Podzamczu

Grodzisko usytuowane jest na północ do ruin Zamku Ogrodzienieckiego, na jednym z najwyższych ostańców na tym obszarze zwanym Górą Birów (460 m n.p.m.). Najprawdopodobniej po raz pierwszy Górę Birów odnotowano już na XV wiecznych mapach. Pojawiła się ona w roku 1467 pod nazwą AVBIRTURCIVS MONS, który określał całe pasmo Jury. Usytuowanie Góry Birów, a także obecność w masywie ostańca licznych jaskiń powoduje, że jest ona jednym z najważniejszych kompleksów archeologicznych na Jurze,

dostarczając ciekawych informacji na temat przeszłości tej malowniczej krainy. Odkryte początki bytności ludzi na Górze Birów sięgają 30 tysięcy lat wstecz. W tych czasach łowcy reniferów i niedźwiedzi zakładali swoje łowieckie obozowiska w jaskiniach Góry Birów. Obszar skał dostarczał krzemienia, który był jednym z pierwszych surowców mineralnych do produkcji narzędzi i broni. Na szczycie Góry Birów, a także w jej okolicach funkcjonowały w II i III tysiącleciu p.n.e. pracownie wykonujące z krzemienia: siekiery, groty do strzał i inne narzędzia. Wtedy to powstała tutaj pierwsza osada rolnicza ludności tzw. kultury pucharów lejkowatych. W okresie VI – V wieku Góra była centrum zespołu osadniczego składającego się z kilku położonych w pobliżu osad tzw. kultury łużyckiej. Należy wspomnieć iż ludność kultury łużyckiej była twórcą znanego grodu w Biskupinie. Cały ten prężnie rozwijający się zespół, został zniszczony przez najazd koczowniczych plemion Scytów. Cała osada została zniszczona, a o jej istnieniu świadczą znalezione naczynia, żelazne i brązowe ozdoby oraz charakterystyczne grociki strzał napastników. Ze zniszczonych osad wydobyto także brązowe i żelazne ozdoby stroju kobiecego, narzędzia, naczynia, przęśliki i ciężarki tkackie, które pozwoliłyby na rekonstrukcję warsztatu tkackiego sprzed 2500 lat. W wieku IV – V n.e. Górę Birów zamieszkiwały plemiona germańskie. Przypuszcza się, iż byli to znani ze starożytnych źródeł Wandalowie, którzy wraz ze swoimi pobratymcami podbili i zniszczyli Cesarstwo Rzymskie. Pozostawili oni po sobie naczynia toczone na kole ozdoby z brązu, żelaza oraz srebra. Znaleźiska te należą do unikatowych na ziemiach polskich i wzbudzają ogromne zainteresowanie zarówno krajowych jak i zagranicznych badaczy. Ostatnią osadą na Górze Birów była od VIII wieku osada słowiańska. Jest to jedna z najstarszych na Jurze osad naszych bezpośrednich przodków, Słowian. U podnóża osady założyli oni również cmentarzysko kurhanowe. Wydarzenia te można uznać za początki późniejszego zespołu, który później określono mianem Ogrodzieniec, albowiem nazwa ta ma słowiańską genezę i oznacza „miejsce warowne”, „gród”. W XIII wieku lub na początku wieku XIV, w czasach walk dzielnicowych i zjednoczonych, szczyt Góry został ufortyfikowany. Został wtedy wzniesiony wał o konstrukcji kamienno-drewnianej, odcinający podejście na szczyt od strony południowo-wschodniej, pozostawiając jedynie przejście przez szczelinę skalną od strony zachodniej. W późniejszej fazie rozbudowy fortyfikacji wzmocniono to wejście wzniesieniem kamiennego muru. Podczas badań archeologicznych wydobyto tutaj olbrzymią ilość militariów w postaci groty strzał, bełtów, toporów, fragmentów kolczug, noży bojowych,

grotów oszczepów i oporzędzenia jeździeckiego takiego jak: ostrogi, wędzidła, strzemiona, sierpy, podkowy itp. Wszystko to wskazuje, iż była to strażnica wojskowa, która strzegła granicy Królestwa Polskiego od strony czeskiego Śląska. Ponadto wydobyto tutaj szpile żelazne, które przypuszcza się, iż służyły jako ryłce do pisania na woskowych tabliczkach. Uzupełnieniem tych wykopalisk są figurki szachów, w tym pięknie zdobione, wykonana z kości rogu bierka szachowa. Niezwykle interesujące są także żelazne kajdany do skuwania rąk. Gród został zniszczony przez pożar, który prawdopodobnie został wzniecony w czasie walk polsko-czeskich w I połowie XIV wieku. Fakt ten mogą potwierdzać monety znalezione na terenie Góry, pochodzące wyłącznie z mennic czeskich lub śląskich podległych Królowi Czech. Po zniszczeniu Grodu, którego już nigdy nie odbudowano, zaczęło rozwijać się osadnictwo na terenie Podzamcza i Ogrodzieńca. Wynika z tego, że wcześniejszy gród, jak również wzniesiony po jego zniszczeniu kamienny zamek, był niewątpliwie własnością książęcą i królewską. Informacje te dowodzą, że początki Ogrodzieńca jako miasta królewskiego, ma swoje korzenie na Górze Birów, gdzie w dawnych czasach istniał Gród Królewski. Zamek Ogrodzieniecki przejął funkcję tegoż grodu.

Materiały wykopaliskowe z Góry Birów znacznie wyprzedzają w czasie materiały wydobyte w trakcie badań zamku ogrodzienieckiego w Podzamczu. Te archeologiczne odkrycia są wielkim wydarzeniem, gdyż dowodzą, że dawno temu istniały na terenie Podzamcza dwa grody, z których jeden starszy wsparty na skałach Góry Birów i młodszy wzniesiony na wzgórzu zwanym później Górą Janowskiego. Prawdopodobnie mianem „Wilcze Szczęki” określano budowlę obronną na Górze Birów. Najstarsza na Jurze osada Słowian usytuowana na Górze Birów założyła u jej podnóża cmentarzysko kurhanowe. Pod kolistymi nasypami piaszczysto-kamiennymi mieszkańcy osady składali swoich zmarłych. Nie znane są dokładnie obrzędy, które towarzyszyły składaniu zwłok. Wczesnośredniowieczne cmentarzysko zostało odkryte podczas badań Góry Birów i zostało rozpoznane jedynie fragmentarycznie. Stwierdzono, że kurhany powstały na miejscu wcześniejszej osady kultury łużyckiej sprzed 2500 lat. Dotychczas zidentyfikowano kilkanaście pewnych oraz domniemanych kurhanów. Średnica kurhanów wynosi od kilku do kilkunastu metrów, a wysokość sięga do około 200cm. Pierwotnie były wyższe i bardziej foremne. Cmentarzysko to należy do najstarszych tego typu na obszarze Jury. Należy ona także do jednych z najwyższych ostańców w tym obszarze (460 m n.p.m.).

Gród Królewski na Górze Birów

Jaskinie w Górze Birów

Góra Birów i tereny wokół niej należą do najcenniejszych form krasowych w Polsce, których największe skupisko występuje właśnie na obszarze Jury Krakowsko-Częstochowskiej. Jaskinie i schroniska skalne występujące w Górze Birów to jedne z ciekawszych i piękniejszych tego typu obiektów. Stanowią one część wielokulturowych stanowisk archeologicznych, obejmujących okres wielu dziesiątek, a nawet setek lat. Wyniki prowadzonych dotychczas badań pozwoliły na rozpoznanie kilku faz osiedlania się w tym obszarze ludzi, przybliżyły sposób ich życia oraz ukazały zmiany jakie wystąpiły w środowisku przyrodniczym. Niezwykle interesujące stało się odkrycie w osadach jaskiniowych Góry Birów obozowiska łowców reniferów. Znaleźli to potwierdzają liczne szczątki reniferów, stanowiące ok. 70% całego odkrycia. Polowania na renifery dostarczały ówczesnym ludziom mięsa, kości i skór, zbierano także zrzucane poroża.

Dieta łowców uzupełniana była ponadto mięsem innych zwierząt takich jak: niedźwiedź jaskiniowy, koń, nosorożec włochaty, żubr pierwotny i mamut, a także ptaków między innymi pardw. Ptaki te zakładały gniazda na ziemi, dlatego też jaja ich mogły być

wykorzystywane przez człowieka. Upolowane zwierzęta stanowiły cenne źródło kości, piór i skór wykorzystywanych w życiu codziennym. Człowiek pierwotny zajmował się także zbieractwem roślin i owoców. Wszystkie te znaleziska stanowią ważną informację o czasie, w którym pierwotni łowcy przebywali na tym terenie. Badania osadów jaskiniowych, a szczególnie występujących w nich szczątków zwierzęcych obok poznania historii osadnictwa dają możliwość rekonstrukcji środowiska przyrodniczego z często odmienną fauną od dzisiejszej. Na terenie otaczającym Górę Birów występowały w przeszłości obok form dziś żyjących, zwierzęta współcześnie charakterystyczne dla dalekiej północy (pardwy, lemingi, renifery), a także formy wymarłe (niedźwiedź jaskiniowy, hiena jaskiniowa, mamut, nosorożec włochaty, żubr pierwotny). Obecność ssaków związanych z wodą tj. karczownik, bóbr oraz wymagające obecności wodopojów duże roślinożerne ssaki kopytne świadczą, że w tym czasie znajdował się na tym terenie zbiornik wodny, rzeka lub jezioro, którego dzisiaj już tutaj nie ma.

Obiekty turystyczne i rekreacyjne

Ruiny Zamku Bonerów w Podzamczu są jednym z najbardziej popularnych miejsc w Województwie Śląskim, posiadającym bardzo bogatą i ciekawą historię. Są też jednym z najbardziej znanych i cenionych obiektów dziedzictwa narodowego w Polsce. Po I Wojnie Światowej do lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku zamek otoczony był opieką państwa. W latach 2006 – 2014 u stóp zamku powstały nowe obiekty turystyczne do których należy kompleks składający się z 5 atrakcji: [Park Miniatur](#), [Park Rozrywki](#), [Park Doświadczeń Fizycznych](#), [Dom Legend i Strachów](#) oraz [Tor Saneczkowy](#).

W roku 2008 został wybudowany na Górze Birów przez Gminę Ogrodzieniec zespół drewnianych budowli będący rekonstrukcją Grodu Królewskiego. Składa się ona z wieży bramnej, chaty królewskiej, wieży obserwacyjnej oraz ogrodzenia z ostrokołów. Projekt współfinansowany był przez Unię Europejską oraz budżet państwa. Odtworzenie dawnych zabudowań militarnych wykonano na podstawie dokumentacji powstałej po prowadzonych wykopaliskach archeologicznych.

Śzlak Warowni Ogrodzienieckich – Gród Królewski na Górze Birów

Początkiem Szlaku Warowni Ogrodzienieckich jest Plac Jurajski, przy którym znajdują się tablice informacyjne zawierające dane dotyczące tras turystycznych wokół Podzamcza oraz innych elementów eksponowanych w terenie ze względu na swe walory krajoznawcze, przyrodnicze i historyczne. Dalej trasa wiedzie ulicą Zuzanka, gdzie znajduje się punkt widokowy na trasie zwiedzania z szeroką panoramą na Zamek Ogrodzieniecki i Górę Birów oraz punkt przyrodniczy i geologiczny. Posuwając się trasą na północ szlak prowadzi do Góry Birów z jej głównymi atrakcjami. Osiągając podnóże „Birowa” turysta ma możliwość zwiedzenia jaskiń znajdujących się w tym ostańcu. Po wejściu na szczyt Góry zwiedzający mogą zapoznać się z historią osadnictwa oraz mogą podziwiać panoramę okolicy z wyznaczonego punktu widokowego. Schodząc z Góry Birów trafiamy na odcinek szlaku przewidziany do zaadoptowania na niewielki ogród dendrologiczny, gdzie turysta będzie miał możliwość zapoznania się z najpospolitszymi i najciekawszymi gatunkami drzew i krzewów rosnących w okolicach Podzamcza. Następnie w pobliskim lesie na południowy wschód od Góry, trafiamy na skupisko kilku kurhanów ziemnych tworzących wczesnośredniowieczne cmentarzysko. W pobliżu znajduje się również studnia – źródło. Idąc dalej szlakiem oddalamy się od cmentarzyska zbliżając do ostańca o nazwie Suchy Połęcz. Znajdują się tutaj pojedyncze schrony i bunkry bojowe niemieckiej linii umocnień z 1945r. U podnóża skały umieszczona została tablica opisująca jedno z najcenniejszych zbiorowisk roślinnych na Jurze – murawy kserotermiczne, a na samym szczycie Suchego Połcia tablica prezentująca historię umocnień z okresu II wojny światowej. W tym miejscu utworzona została platforma widokowa i miejsce wypoczynku. Dalej szlak kieruje się już bezpośrednio ku zamkowi, przekraczając drogę Ogrodzieniec - Pilica i prowadzi dalej pomiędzy zabudowaniami, gdzie zlokalizowana jest tablica z opisem roślin zbiorowisk synantropijnych. Idąc drogą za zabudowaniami, wiodącą do Zamku Ogrodzienieckiego napotykamy tablicę z opisem walorów przyrodniczych Podzamcza. Dalsza wędrówka szlakiem prowadzi nas do „Skalnego Miasta” w Podzamczu, czyli skupiska skałek o niepowtarzalnych kształtach. Jest to miejsce wyznaczone do uprawiania wspinaczki skałkowej oraz wypoczynku. Z tego punktu rozpościera się panorama na pasmo Smoleńsko - Niegowonickie z wieżą zamku w Smoleniu. Trasa zwiedzania prowadzi dalej wokół murów zamku oraz kolejnych kompleksów skałkowych doprowadzając ostatecznie przed bramę wejściową Zamku, gdzie znajduje się tablica dotycząca historii tej budowli. Po wejściu na zamek zwiedzanie odbywa się zgodnie z wytyczoną przez gospodarzy zamku trasą. Na wieży zamkowej zlokalizowany jest punkt

widokowy, gdzie w koronach murów wieży znajdują się tablice z pisami oglądanych fragmentów krajobrazu. Opuszczając zamek kierujemy się w stronę Placu Jurajskiego, w pobliżu którego znajduje się XIX wieczna kapliczka z detalami architektonicznymi pochodzącymi z wystroju budowli zamkowych, będą za finałem trasy.

Infrastruktura społeczna

W Gminie Ogrodzieniec funkcjonuje jeden Żłobek gminny zlokalizowany w Ogrodzieńcu – Cementowni oraz trzy obwody szkolne szkół podstawowych prowadzonych przez gminę: Szkoła Podstawowa w Gieble, Szkoła Podstawowa w Ryczowie, Zespół Szkolno-Przedszkolny w Ogrodzieńcu. Obwód Zespołu obejmuje Ogrodzieniec, Fugasówkę, Śrubarnię, Józefów i Podzamcze. Gmina Ogrodzieniec posiada wielofunkcyjne boiska działające przy trzech placówkach szkolnych oraz kilka otwartych stref aktywności i halę sportową.

Na terenie Gminy Ogrodzieniec działają dwie świetlice środowiskowe znajdujące się przy ul. Kościuszki 67 i ul. E. Orzeszkowej 13, które w 2019 r. zostały włączone w struktury Ośrodka Pomocy Społecznej w Ogrodzieńcu. Świetlice środowiskowe wspierają rodziny w procesie wychowawczym dziecka, w przygotowaniu dziecka do świadomego i aktywnego funkcjonowania we współczesnym świecie, zapewniają opiekę wychowawczą dziecku mającemu problemy zarówno szkolne jak i emocjonalne i rodzinne, wspomagają rodziny niewydolne wychowawczo i zagrożone wykluczeniem społecznym.

Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Ogrodzieńcu

Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Ogrodzieńcu funkcjonuje od końca lat pięćdziesiątych ubiegłego wieku. Jego siedziba mieści się w centrum miasta na Placu Wolności 24. MGOKiS w ramach swoich zadań jest organizatorem lub współorganizatorem zajęć dla dzieci, młodzieży i dorosłych. W MGOKiS znajduje się siedziba Gazety Ogrodzienieckiej. Główne propozycje programowe MGOKiS w Ogrodzieńcu to warsztaty plastyczne, nauka gry na instrumentach muzycznych, zajęcia z poezji śpiewanej, nauka tańca i inne. Pod egidą MGOKiS funkcjonują działające w mieście zespoły śpiewacze: Zespół Echo, Zespół Seniorzy z Ogrodzieńca, Zespół „Ryczowianki” z Ryczowa, Zespół Folklorystyczny „Wrzos” z Ryczowa Kolonii, Zespół Mażorettek „Fantazja”, Młodzieżowa Orkiestra Dęta Ogrodzieniec, Orkiestra Dęta OSP Giebło, Orkiestra Dęta OSP Ryczów.

Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Ogrodzieńcu

Mieszkańcy gminy mogą korzystać z zasobów bardzo dobrze wyposażonej i funkcjonującej Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej. W skład Miejsko - Gminnej Biblioteki Publicznej wchodzi Biblioteka centralna, Filia Ryczów, Filia Giebło, Filia Podzamcze. Stan księgozbioru na dzień 31.12.2021 r. wynosił 51971 książek. Biblioteka posiada zbiory specjalne w skład których wchodzi 168 audiobooków i 47 gier planszowych. We wszystkich filiach znajduje się 17 komputerów, z czego 9 jest dostępnych dla użytkowników a 8 podłączonych do Internetu.

Infrastruktura techniczna

Energia elektryczna

Linie i urządzenia elektroenergetyczne w Podzamczu eksploatuje administruje TAURON S.A. Rejon Dystrybucji Zawiercie. Urządzenia elektroenergetyczne, linie napowietrzne i kablowe zaspakajają potrzeby mieszkańców gminy.

Zaopatrzenie w gaz

Miejscowość Podzamcze jest w całości zgazyfikowana, gaz do odbiorców dostarczany jest z sieci średnioprężnej. Na terenie miasta nie ma stacji redukcyjno-pomiarowej, redukcja ciśnienia gazu odbywa się za pomocą indywidualnych reduktorów przy budynkach. Eksploatacją sieci gazowej zajmuje się Górnośląska Spółka Gazownicza, Rozdzielnia Gazu w Zawierciu.

Zaopatrzenie ludności w wodę

Na terenie Podzamcza zlokalizowana jest studnia głębinowa z której zaopatrywani są odbiorcy z tej miejscowości oraz z sołectwa Giebło Kolonia. W roku 2010 system zaopatrzenia w wodę został połączony z siecią wodociągową Kiełkovic. Sieć wodociągowa eksploatowana jest przez Przedsiębiorstwo Komunalne Ogrodzieniec Sp. z o.o. Łączna długość sieci wodociągowej w Podzamczu wynosi 16,3 km.

Telekomunikacja

Teren Podzamcza jest dobrze uzbrojony w sieć telekomunikacyjną. Mieszkańcy mają dostęp zarówno do telefonii stacjonarnej obsługiwanej przez Spółkę Orange Polska oraz do sieci telefonii komórkowych.

Infrastruktura drogowa

Przez Podzamcze przebiega droga wojewódzka DW790 (ul. Wojska Polskiego) oraz droga powiatowa 1737 S (ul. Krakowska) zarządzane przez Powiatowy Zarząd Dróg w Zawierciu. Pozostałe ulice administrowane są przez gminę Ogrodzieniec.

Gospodarka odpadami w miejscowości

Z terenu Podzamcza podpisanych jest 313 deklaracji na odbiór odpadów komunalnych z terenu indywidualnych gospodarstw domowych. Usługę tą realizuje Przedsiębiorstwo Komunalne Ogrodzieniec Spółka z o.o. zajmujące się odbieraniem odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości. Celem działalności Przedsiębiorstwa jest zaspokajanie zbiorowych potrzeb mieszkańców Gminy Ogrodzieniec w zakresie:

- dostawy i sprzedaży wody pitnej,
- eksploatacji gminnych ujęć wody i sieci wodociągowych,
- odprowadzania ścieków,
- eksploatacji oczyszczalni ścieków w Ogrodzieńcu.

Dodatkowo Spółka świadczy usługi w zakresie:

- utrzymania cmentarzy komunalnych w Ogrodzieńcu i w Ryczowie,
- odbioru i zagospodarowania odpadów komunalnych,
- utrzymania czystości i porządku,
- koszenia traw, cięcia żywopłotów, sprzątania terenów zielonych,
- prac ziemnych koparkami,
- usług ciągnikiem.

Gospodarka wodno-ściekowa w Podzamczu

W latach 2004-2005 rozpoczęto budowę kanalizacji sanitarnej i deszczowej z przyłączami w miejscowości Ogrodzieniec. W wyniku tej inwestycji wybudowano ok. 9 km

kanalizacji sanitarnej oraz 270 przyłączy posesji. Ponadto wybudowano ok. 1,5 km kanalizacji deszczowej. W 2005 r. wybudowano kolektor tranzytowy łączący wówczas wybudowaną sieć z oczyszczalnią ścieków w Ogrodzieńcu-Cementowni. Wcześniej, w terminie od listopada 2000 r. do kwietnia 2001 r. wykonano odcinek kanalizacji deszczowej oraz zbiornik chłonny przy ul. Spacerowej w Ogrodzieńcu. W okresie sierpień 2006 – listopad 2007, w miejsce starej oczyszczalni przy ulicy Kościuszki w Ogrodzieńcu – Cementowni wybudowano Etap I nowoczesnej oczyszczalni ścieków o przepustowości 500 m³/dobę.

Docelowa przepustowość oczyszczalni wynosi 1000 m³/dobę co zapewni odbiór ścieków z Ogrodzieńca, Fugasówki, Podzamcza i Ryczowa. W latach 2008-2009 wykonano drugi etap kanalizacji Ogrodzieńca, w ramach którego wybudowano ok. 17 km kanalizacji sanitarnej i ok.3 km kanalizacji deszczowej. Podłączono ponad 800 posesji, co pozwoliło na objęcie systemem kanalizacji sanitarnej ponad 90% budynków Ogrodzieńca. Rozwiązano również problem odprowadzenia wód z głównych dróg w mieście. Kanalizacja Podzamcza po Ogrodzieńcu i Fugasówce, zaplanowana jest jako następny etap porządkowania gospodarki wodno-ściekowej w gminie Ogrodzieniec. Na terenie Podzamcza z dofinansowaniem Unii Europejskiej wybudowano 13 przydomowych oczyszczalni ścieków na działkach indywidualnych mieszkańców.

Rolnictwo

Użytki rolne zajmują w gminie Ogrodzieniec 3,920 ha. Ich udział w ogólnej powierzchni gminy stanowi 45,7 % i jest najmniejszy spośród wszystkich gmin powiatu zawierciańskiego. Decyduje o tym w dużej mierze wysoki stopień lesistości – Ogrodzieniec jest jedyną gminą powiatu, w której powierzchnia użytków rolnych (3,920 ha) i terenów leśnych (3,843 ha) są do siebie bardzo zbliżone. Grunty orne na tle użytków rolnych stanowią 84,2 %, łąki – 5,0 %, pastwiska – 7,6 %, sady – 3,2 %. Istotną funkcją rozwoju gospodarczego gminy Ogrodzieniec, pomimo dominacji i prężnego rozwoju turystyki, pozostaje rolnictwo. Najintensywniej rozwija się ono w części wschodniej, północno – wschodniej we wsiach Giebło, Kiełkowie częściowo także w Podzamczu, Mokrusie i Gulzowie, gdzie warunki glebowe w skali całej gminy, są stosunkowo najlepsze. Generalnie jednak całą gminę Ogrodzieniec pod względem klasyfikacji gleb uznać należy za stosunkowo ubogą. Obszar powiatu zawierciańskiego należy do środkowoeuropejskiej strefy klimatycznej. Zaliczany jest

do typu klimatów wyżyn środkowoeuropejskich, a w podziale na dzielnice rolniczo klimatyczne należy do dzielnicy częstochowskiej. Średnia temperatura roczna wynosi około 7,5°C. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec (średnia temperatura 17,5°C), a najchłodniejszym styczeń (średnia temp. -3,5°C). Średnie opady na tym terenie wynoszą 650-700 mm. Najmniejsze opady występują w miesiącu marcu i październiku (39-40 mm), a największe w miesiącach czerwcu, lipcu i sierpniu (75-87 mm). Śnieg pojawia się pod koniec listopada, a znika najwcześniej w połowie marca. Zima trwa około 100 dni. Średnia roczna wilgotność względna powietrza nie przekracza 78%, a najwyższe wartości osiąga w styczniu, natomiast najniższe wiosną i latem. Wartość średniego rocznego usłonecznienia rzeczywistego wynosi około 1 800 godz./rok. Średnie roczne zachmurzenie kształtuje się na poziomie około 70%.

Na terenie Podzamcza w latach 1976-1979 dokonano przymusowego wykupu nieruchomości rolnych na rzecz Skarbu Państwa. Wykupione od rolników grunty zostały oddane w użytkowanie PGR Zawiercie, a następnie w przekazane do dyspozycji Agencji Nieruchomości Rolnych w Opolu. Obecnie kompleksy pól uprawnych otaczające Podzamcze należą w do kilku rolników, którzy wcześniej dzierżawione od Agencji grunty wykupują na własność.

Warunki klimatyczne i glebowe panujące w gminie Ogrodzieniec predysponują do uprawy roślin zbożowych. Nowością wśród uprawianych roślin jest słonecznik i rzepak.

Podmioty gospodarcze w miejscowości

Wśród prowadzących działalność gospodarczą przeważają podmioty zajmujące się usługami oraz handlem. Główne rodzaje działalności gospodarczej w miejscowości Podzamcze to działalność związana z obsługą ruchu turystycznego (wynajem pokoi, parkingi, gastronomia, sprzedaż pamiątek), agroturystyką, handel, usługi ogólnobudowlane i inne. Działające firmy to w większości podmioty małe, zatrudniające kilku do kilkunastu pracowników lub jednoosobowe. Nie działają duże firmy w rozumieniu ustawy o swobodzie działalności gospodarczej.

Kapitał społeczny i ludzki

Bractwo Rycerskie Ziemi Ogrodzienieckiej

Stowarzyszenie powstało w 1998 r. jako sekcja Signum Polonicom. Od 1999 r. funkcjonuje pod nazwą Bractwo Rycerskie Ziemi Ogrodzienieckiej. Liczy ok. 35 osób. W skład Bractwa wchodzi dwie sekcje: myszkowska i ogrodzieniecka, która specjalizuje się w pokazach konnych walk rycerskich oraz tańca dawnego różnych okresów. W sezonie letnim Bractwo organizuje Turnieje i pokazy rycerskie na Zamku Ogrodzienieckim, uczestniczy w imprezach i pokazach na terenie całego kraju i za granicą.

Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Koło w Ogrodzieńcu

Siedziba powstałego w 1997 r. Koła Miejskiego w Ogrodzieńcu mieści się w Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury i Sportu. Obecnie Koło w Ogrodzieńcu liczy ponad stu członków. Celem tej organizacji jest pomoc emerytom i rencistom oraz osobom samotnym. Koło organizuje wycieczki krajowe i zagraniczne, wieczorki i zabawy przy muzyce, spotkania okolicznościowe. Do Koła należy kilku członków z Podzamcza.

Koło Pszczelarzy w Ogrodzieńcu

W Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury i Sportu w Ogrodzieńcu działa Koło Pszczelarzy powstałe w 2004 r. Koło skupia 20 członków. Pszczelarze nie tylko prowadzą własne pasieki, ale organizują także spotkania, na których dzielą się doświadczeniami z innymi hodowcami oraz prezentują produkty pszczelarskie. Koło skupia również członków z Podzamcza.

Jurajski Klub Hodowców Gołębi Poczтовых w Łazach, Sekcja Ogrodzieniec

Od 2002 roku w Ogrodzieńcu działa grupa hodowców gołębi, który jest sekcją Jurajskiego Klubu Hodowców Gołębi Pocztowych. Członkowie sekcji biorą udział w zawodach lotów gołębi pocztowych w różnych kategoriach. Swoje gołębie prezentują ponadto na wystawach krajowych i zagranicznych. Klub skupia ok. 200 hodowców z terenu gmin: Ogrodzieniec, Łazy, Kroczyce, Klucze i Zawiercie.

Bezpieczeństwo publiczne

Bezpieczeństwo publiczne w Gminie Ogrodzieniec zapewnia Komisariat Policji w Ogrodzieńcu, podporządkowany Komendzie Powiatowej Policji w Zawierciu. Najczęstsze

wykroczenia to chuligaństwo i wandalizm. Liczba patroli wg oceny mieszkańców jest w miarę wystarczająca. W sezonie letnim Gmina zamawia dodatkowe służby w soboty i niedziele, które pełnione są głównie w Podzamczu zapewniając większe bezpieczeństwo mieszkańcom i turystom.

Ochrona przeciwpożarowa w Gminie Ogrodzieniec

Ochrona przeciwpożarowa i przeciwpowodziowa w gminie Ogrodzieniec to zadanie ośmiu jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej: OSP Ogrodzieniec, OSP Giełto, OSP Gulzów, OSP Kiełkowice, OSP Mokrus, OSP Podzamcze, OSP Ryczów i OSP Ryczów Kolonia. Trzy jednostki, w tym OSP Ogrodzieniec należą do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Na terenie gminy Ogrodzieniec osiem jednostek OSP skupia w swoich szeregach 445 druhow, ponadto OSP Ogrodzieniec posiada żeńską drużynę sportowo-pożarniczą, a OSP Kiełkowice i OSP Ryczów Kolonia młodzieżowe drużyny sportowo-pożarnicze. Na wyposażeniu jednostek znajduje się 17 samochodów, w tym 2 ciężkie, 7 średnich, 5 lekkich, 2 operacyjne i 1 samochód ratownictwa drogowego. OSP Podzamcze istnieje od 1956 roku, obecnie jednostka liczy 16 członków.

4. Ocena mocnych i słabych stron miejscowości Podzamcze

<p><u>SILNE STRONY</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • niebanalne walory krajobrazowe • unikalny zabytek – Zamek Ogrodzieniec • szeroka promocja zamku • korzystne położenie dla rozwoju turystyki • skuteczna promocja miejscowości • Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego • Własność gminy: Zamek Bonerów, Góra Birów, Suchy Połęcz • dogodna komunikacja drogowa • rozwinięta sieć wodociągowa, gazowa, energetyczna • duże zaangażowanie społeczności w sprawy kościelne • dobra współpraca mieszkańców z samorządem 	<p><u>SŁABE STRONY</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • duża powierzchnia terenów o słabych glebach przeznaczonych pod rolnictwo • niewystarczająca liczba przedsiębiorstw przynoszących dochody gminie • stan techniczny ruin zamkowych wymagający ciągłego inwestowania • nieuregulowana forma sprzedaży pamiątek przed zabytkiem • brak szkoły średniej kształtującej w branży turystycznej • dodatkowe atrakcje dla mieszkańców i turystów • brak terenu w centrum miejscowości przeznaczonego na cele publiczne • brak wystarczającej ilości parkingów • niezadowolający stan nawierzchni dróg i chodników • niewystarczająca ilość inwestycji w OZE i ograniczenie niskiej emisji szczególnie w budynkach indywidualnych • brak sieci kanalizacyjnej • niewystarczająca liczba podmiotów dających zatrudnienie
<p><u>SZANSE</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • rozbudowa infrastruktury turystycznej dla obsługi większej liczby turystycznej • budowa obwodnicy m. Zawiercie • budowa ścieżek pieszo-rowerowych • nowe atrakcje turystyczne • tereny przeznaczone pod budownictwo mieszkaniowe i usługi turystyczne w MPZP • inwestycje w OZE i ochronę środowiska • narody, wyróżnienia, udział w projektach medialnych dla poszerzenia promocji miejscowości 	<p><u>ZAGROŻENIA</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • migracja wykształconej młodzieży oraz specjalistów do dużych ośrodków miejskich i za granicę • migracja mieszkańców za pracą do ośrodków miejskich • postępująca indywidualizacja życia społecznego • niski przyrost naturalny • silna pozycja sąsiadującego miasta powiatowego, przyciągająca w większym procencie inwestorów

Szansą dla rozwoju miejscowości Podzamcze są środki finansowe z Unii Europejskiej oraz fundusze grantowe, które umożliwią rozwój miejscowości oraz przyczynią się do rozwiązania wielu problemów lokalnych, społecznych i gospodarczych. Szansą dla rozwoju turystycznego miejscowości jest Zamek Ogrodzieniec, Góra Birów, dodatkowe atrakcje, cykliczne imprezy o charakterze kulturalnym i rekreacyjnym.

Do słabych stron miejscowości należy zaliczyć niezadowalający stan techniczny infrastruktury drogowej, brak sieci kanalizacji sanitarnej, niewystarczające inwestycje w ochronę środowiska. Realizacja wszystkich inwestycji wpłynie w znaczący sposób na podniesienie atrakcyjności turystycznej Podzamcza, poprzez wzrost zainteresowania potencjalnych turystów, a tym samym wpłynie na podniesienie standardu życia i pracy mieszkańców.

5. Opis planowanych działań inwestycyjnych i przedsięwzięć aktywizujących społeczność lokalną w okresie co najmniej 8 lat

Kierunki rozwoju

Na terenie gminy Ogrodzieniec, turystyka jako funkcja gospodarcza a zarazem forma promocji gminy, będzie systematycznie zwiększać swoje znaczenie, na co aktywnie przygotowują się zarówno samorząd gminny jak i jej mieszkańcy oraz miejscowi inwestorzy. Turystyka spełniać będzie rolę instrumentu silnie wspomagającego przemiany społeczno-gospodarcze i awans ekonomiczny miejscowości. Dla zapewnienia prawidłowego postępu w turystyce konieczne będzie pełne wykorzystanie zasobów naturalnego środowiska w zgodzie z wymogami ochrony przyrody, rozwój infrastruktury turystyczno - rekreacyjnej. Zasadniczy ciężar rozwoju sprowadzać się będzie do rozbudowy infrastruktury turystycznej. Obecnie zaplecze noclegowo – gastronomiczne gminy w licznych przypadkach masowego napływu turystów nie jest dostosowane do wszystkich wymogów związanych z takim zjawiskiem, typowym dla sezonu letniego. Organizacja infrastruktury związanej z turystyką

sprowadza się do zwiększenia liczby obiektów noclegowych, gastronomicznych, a także rozwoju placówek handlowych nastawionych na potrzeby turystów, stworzenie odpowiednich warunków rozwoju pod kątem tworzenia ośrodków i obiektów turystyki rowerowej, konnej i pieszej a także ośrodków tras sportów zimowych.

Gmina Ogrodzieniec posiada tereny inwestycyjne, po byłej Cementowni „Wiek” (ok. 10 ha), umożliwiające rozwój lokalnej działalności gospodarczej oraz przemysłu. W ostatnim dziesięcioleciu powstały nowe zakłady produkcyjne związane z przemysłem metalowym i budownictwem, usługami i transportem. Posiadane tereny przemysłowe oraz ich udostępnienie podmiotom gospodarczym pozwolą znacznie rozszerzyć istniejącą działalność, a także zmniejszyć występujące na naszym terenie bezrobocie.

Podzamcze będzie miejscowością z rozwiniętą bazą turystyczną opartą na walorach krajobrazowych i kulturowych miejscowości. Realizowane inwestycje związane z rozwojem miejscowości będą służyć interesom mieszkańców oraz zaspokajać ich potrzeby. Poprawa standardu życia mieszkańców oraz zaspokojenie potrzeb społeczno-kulturalnych przyczyni się do wzrostu atrakcyjności Podzamcza jako miejsca zamieszkania. Mieszkańcy będą kultywować lokalne tradycje i imprezy kulturalne. Rozwój Podzamcza oraz poprawa jakości życia mieszkańców realizowana będzie poprzez modernizację infrastruktury. Zakłada się, że korzystne położenie Podzamcza oraz sąsiedztwo Zamku Ogrodzieniec spowodują rozwój miejscowości. Mieszkańcy dbać będą o wizerunek swojej miejscowości, co przełoży się na estetyczny wygląd posesji i miejsc publicznych. Rozwój miejscowości oraz poprawa jakości życia mieszkańców związany będzie z modernizacją i budową nowej infrastruktury turystycznej, sportowej, drogowej i teletechnicznej. Polepszenie standardu życia mieszkańców, zaspokojenie potrzeb społeczno-kulturalnych i rekreacyjno-sportowych przyczyni się do wzrostu atrakcyjności Podzamcza jako miejsca zamieszkania.

Plany inwestycyjne w latach 2022-2030 związane z wdrożeniem Planu Odnowy Miejscowości Podzamcze

DZIAŁANIA	OKRES REALIZACJI	OCZEKIWANE REZULTATY	SZACUNKOWY KOSZT REALIZACJI DZIAŁANIA (zł)	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA		
				Budżet Gminy	Fundusze strukturalne	Inne źródła
Budowa podziemnego zbiornika retencyjnego w Podzamczu;	2023-2024	Poprawa jakości życia mieszkańców.	1.000.000,00		X	
Budowa sieci wodociągowej (ul. Partyzantów, Zamkowa, Zuzanka)	2023-2024	Poprawa jakości życia mieszkańców.	1.150.000,00		X	
Kompleksowe zagospodarowanie terenu przy Górze Birów	2023-2030	Nowa infrastruktura poszerzy ofertę turystyczną Podzamcza. Wzrosną dochody podmiotów działających w branży turystycznej. Powstaną nowe miejsca pracy.	4.500.000,00	X	X	X

DZIAŁANIA	OKRES REALIZACJI	OCZEKIWANE REZULTATY	SZACUNKOWY KOSZT REALIZACJI DZIAŁANIA (zł)	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA		
				Budżet Gminy	Fundusze strukturalne	Inne źródła
Prace konserwatorskie na terenie Zamku Ogrodzieniec w Podzamczu	2023-2030	Wykonane prace konserwatorskie umożliwią bezpieczne korzystanie z obiektu.	10.000.000,00	X	X	X
Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie Podzamcza oraz budowa zbiorników retencyjnych zapobiegających zalewaniu ulic i pobliskich posesji	2023-2030	Poprawa jakości środowiska, poprawa jakości życia mieszkańców i turystów.	12.000.000,00	X	X	X
Inwestycje ograniczające niską emisję oraz wykorzystujące OZE w budynkach mieszkalnych	2023-2030	Poprawa jakości środowiska, poprawa jakości życia mieszkańców i turystów. Poprawa	19.200.000,00	X	X	X

DZIAŁANIA	OKRES REALIZACJI	OCZEKIWANE REZULTATY	SZACUNKOWY KOSZT REALIZACJI DZIAŁANIA (zł)	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA		
				Budżet Gminy	Fundusze strukturalne	Inne źródła
		wizerunku miejscowości.				
Przedsięwzięcia zwiększające ilość pojemników na odpady komunalne wraz z usprawnieniem systemu odbioru i przetwarzania odpadów	2023-2030	Poprawa jakości środowiska, poprawa jakości życia mieszkańców i turystów. Poprawa wizerunku miejscowości.	1.920.000,00	X	X	X
Przebudowa dróg lokalnych, budowa chodników i ścieżek rowerowych	2023-2030	Poprawa jakości życia mieszkańców i turystów.	10.000.000,00	X	X	X
Kontynuacja zadań związanych z kompleksowym unieszkodliwieniem odpadów azbestowych	2023-2030	Poprawa jakości środowiska. Poprawa jakości życia mieszkańców i turystów	865.000,00	X	X	X

DZIAŁANIA	OKRES REALIZACJI	OCZEKIWANE REZULTATY	SZACUNKOWY KOSZT REALIZACJI DZIAŁANIA (zł)	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA		
				Budżet Gminy	Fundusze strukturalne	Inne źródła
Rewitalizacja Placu Jurajskiego	2023-2030	Zwiększenie atrakcyjności miejscowości.	2.150.000,00	X	X	X
Rozbudowa placu zabaw przy szkole wraz z zagospodarowaniem terenu wokół.	2023-2030	Ogólnodostępny obiekt służyć będzie mieszkańcom i turystom.	750.000,00	X	X	X
Zagospodarowanie budynku remizy OSP oraz terenów publicznych na rzecz lokalnej społeczności	2023-2030	Miejsce do działalności kulturalnej, lokalnej i statutowej OSP.	500.000,00	X	X	X
Rozbudowa i poprawa oświetlenia ulicznego	2023-2030	Poprawa bezpieczeństwa.	1.250.000,00	X	X	X
Renowacja przydrożnych kapliczek i krzyży	2023-2030	Poprawa wizerunku miejscowości, kultywowanie tradycji.	200.000,00	X	X	X

DZIAŁANIA	OKRES REALIZACJI	OCZEKIWANE REZULTATY	SZACUNKOWY KOSZT REALIZACJI DZIAŁANIA (zł)	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA		
				Budżet Gminy	Fundusze strukturalne	Inne źródła
Przebudowa Gościńca pod Lilijką oraz budynku po starym GS	2023-2030	Poprawa wizerunku miejscowości.	2.000.000,00	X	X	X
Odstonięcie skał	2023-2030	Zwiększenie atrakcyjności miejscowości.	500.000,00	X	X	X
Oświetlenie i oznakowanie przejść dla pieszych	2023-2030	Poprawa bezpieczeństwa.	500.000,00	X	X	X
Wymiana wiat przystankowych	2023-2030	Poprawa bezpieczeństwa.	60.000,00	X	X	X
Utworzenie Klastra energetycznego na terenie całej gminy.	2023-2030	Poprawa jakości życia mieszkańców.	1.000.000,00	X	X	X
Odwodnienie i modernizacja szlaku turystycznego	2023-2030	Zwiększenie atrakcyjności miejscowości.	1.500.000,00	X	X	X

DZIAŁANIA	OKRES REALIZACJI	OCZEKIWANE REZULTATY	SZACUNKOWY KOSZT REALIZACJI DZIAŁANIA (zł)	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA		
				Budżet Gminy	Fundusze strukturalne	Inne źródła
biegnącego wokół Zamku i Skalnego Miasta Podzamcze.						
Budowa studni głębinowej przy Górze Birów.	2023-2030	Poprawa jakości życia mieszkańców.	950.000,00	X	X	X
Stworzenie szlaku turystycznego I i II wojny światowej wraz z zagospodarowaniem zachowanych bunkrów i okopów. Stworzenie wystawy poświęconej tej tematyce	2023-2030	Poprawa atrakcyjności miejscowości.	1.500.000,00	X	X	X
Rozwój transportu publicznego (zadanie realizowane na terenie gminy Ogrodzieniec)	2022-2030	Zapewnienie sprawnego funkcjonowania i rozwoju transportu	2.000.000,00	X	X	X

DZIAŁANIA	OKRES REALIZACJI	OCZEKIWANE REZULTATY	SZACUNKOWY KOSZT REALIZACJI DZIAŁANIA (zł)	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA		
				Budżet Gminy	Fundusze strukturalne	Inne źródła
		publicznego na terenie całej gminy. Wykorzystanie alternatywnych ofert środków transportowych (np. rowery, hulajnogi elektryczne).				

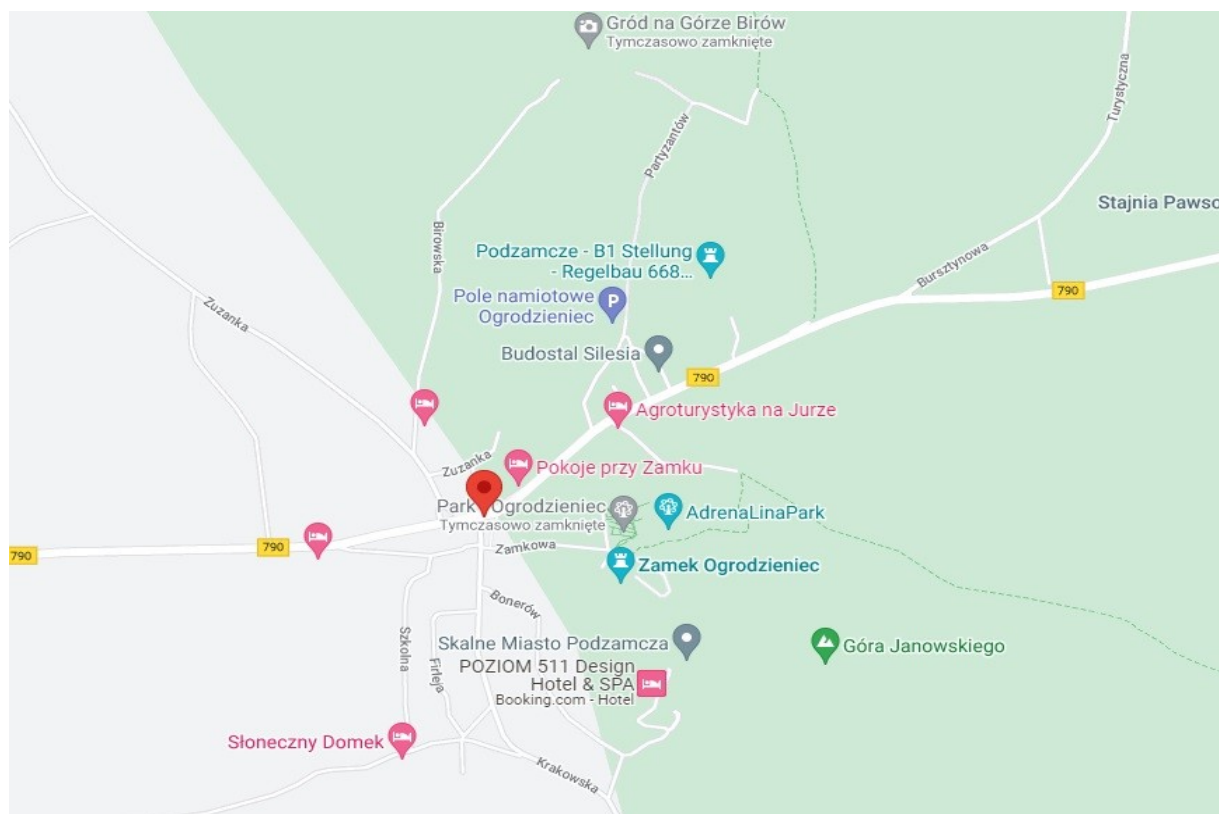
6. Opis i charakterystyka obszarów o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców

Kluczowe dla rozwoju miejscowości Podzamcze obszary to:

- Zamek „Ogrodzieniec” wraz z terenem wokół ,
- Plac Jurajski wraz z budynkami przyległymi,
- Góra Birów wraz z terenem wokół,
- szkoła wraz z terenem przyległym,
- unikalny krajobraz z ostańcami.

Wykorzystanie walorów krajobrazowych i kulturowych miejscowości pozytywnie wpłynie na rozwój usług związanych z turystyką, a tym samym przyczyni się do rozwoju gospodarczego miejscowości. Dzięki wielokierunkowości i komplementarności przedsięwzięć odnowy wsi, wzrośnie konkurencyjność Podzamcza jako miejscowości turystycznej, przy zachowaniu jej tożsamości, odrębności, wartości duchowych i materialnych oraz charakterystycznego krajobrazu kulturowego. Istotnym elementem dla miejscowości jest rozwój szeroko rozumianych usług turystycznych i kultury fizycznej wśród mieszkańców, takie działania sprzyjać będą poprawie zdrowia oraz zainteresowaniu mieszkańców aktywnymi formami wypoczynku.

7. Mapa miejscowości

Fot. 1. Mapa miejscowości Podzamcze.

Fot. 2. Mapa Gminy Ogrodzieniec z wyszczególnieniem miejscowości Podzamcze.